

УДК 339.944

Нямецук Г.В., к.е.н., доц.,
Дніпропетровський національний університет
імені Олеся Гончара

ЕФЕКТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ У СТРАТЕГІЧНОМУ ПАРТНЕРСТВІ З БІЗНЕСОМ

Анотація. У статті досліджено актуальну проблему ефективної взаємодії університетів і бізнесу. Виявлено, що наявні розробки наукових організацій України не відповідають реальним потребам національного бізнесу, а представники бізнес-середовища орієнтовані на власні та іноземні розробки. Запропоновано розширення автономії університетів, посилення репрезентативної функції їх наукових розробок, запровадження практики комплексних міжвузівських проєктів із залученням представників бізнесу.

Ключові слова: університет, бізнес-середовище, нові технології, комерціалізація, науково-дослідні роботи, державне фінансування досліджень і розробок.

Вступ. За результатами «Рейтингу інвестиційної привабливості регіонів 2013 рік», підготовленого Київським міжнародним інститутом соціології у партнерстві з Інститутом економічних досліджень та політичних консультацій на замовлення Державного агентства з інвестицій та управління національними проєктами, до основних джерел конкурентних переваг організації представники бізнесу, асоціацій, державних органів передусім відносять кваліфіковану робочу силу і нові технології [1, с. 114-116]. Джерелом цих конкурентних переваг пропонується розглядати вітчизняні вищі навчальні заклади.

Постановка завдання. Теоретичні і теоретико-практичні аспекти наукової діяльності університетів, трансферу технологій вивчаються вітчизняними науковцями [2; 3]. Поглиблене опитування експертів виявило, що нові технології як конкурентну перевагу в середньому визнали 26,4 % респондентів, і розподіл оцінок по Україні є дуже нерівномірним: найбільші значення характерні лише для областей з високим ступенем концентрації науково-освітнього потенціалу (м. Київ, Харківська і Львівська області) і розвинутою переробною промисловістю (Одеська, Львівська, Дніпропетровська області). Але в якості джерел інновацій керівники підприємств розглядають перш за все власні розробки (41,9 % відповідей) і розробки закордонних наукових установ (32,3 %), і лише потім — розробки вітчизняних науково-дослідних установ (25,8 %) [1, с. 87-88]. Це, на думку автора, описує проблему, що пропонується до розгляду: необхідність налагодження зв'язків у ланцюжку «наука — освіта — бізнес» на основі відповідності економічних інтересів його складових елементів.

Результати. Виявлені невідповідність наявних розробок вітчизняних науково-дослідних установ реальним потребам бізнесу, недостатня обізнаність представників бізнес-середовища щодо цих розробок, важливість чинника кваліфікованої ро-

бочої сили у забезпеченні інвестиційної привабливості суб'єктів господарювання спрямовують вектор наукового дослідження на аналіз стану співробітництва вищих навчальних закладів із представниками підприємств, асоціацій, державних органів.

Результати опитування тижневика «Коментарі:» серед найбільших приватних компаній України, які активно створюють робочі місця і відіграють ключову роль у формуванні ринку праці на галузевому або регіональному рівнях, виявили вітчизняні ВНЗ, які розглядаються потенційними роботодавцями як джерело висококваліфікованих кадрів (табл. 1).

Таблиця 1

**ТОП-5 ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ УКРАЇНИ
ЗА ПРОФЕСІЙНИМИ НАПРЯМАМИ У 2010 р.***

Напрямок	Вищі навчальні заклади України**
Виробництво, технічні спеціальності	НТУУ «Київський політехнічний інститут», Національний авіаційний університет, Донецький національний технічний університет, НТУ «Харківський політехнічний інститут», Київський національний університет будівництва та архітектури
Економіка, фінанси	Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Національний університет «Києво-Могилянська Академія», Київський національний торговельно-економічний університет, Одеський національний економічний університет
Продажі	Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, Київський національний торговельно-економічний університет, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Національний університет «Києво-Могилянська Академія», НТУУ «Київський політехнічний інститут»
Інформаційні технології	НТУУ «Київський політехнічний інститут», Національний авіаційний університет, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, НТУ «Харківський політехнічний інститут», Донецький національний технічний університет
Маркетинг, PR	Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Національний університет «Києво-Могилянська Академія», Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, Київський національний торговельно-економічний університет, НТУУ «Київський політехнічний інститут»
Юриспруденція	Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Національна юридична академія ім. Ярослава Мудрого, Національний університет «Києво-Могилянська Академія», Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, Львівський національний університет ім. Івана Франка
Управління персоналом	Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Національний університет «Києво-Могилянська Академія», Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, Київський національний торговельно-економічний університет, Донецький національний університет
Адміністративний персонал	Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Національний університет «Києво-Могилянська Академія», Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, Київський національний торговельно-економічний університет, НТУУ «Київський політехнічний інститут»

* складено автором на основі даних [4]

** у порядку зменшення кількості згадувань

Як можна бачити із табл. 1, найкращих спеціалістів за всіма професійними напрямками готують ВНЗ м. Києва (за винятком напрямку «Юриспруденція»); іноді серед п'ятірки лідерів приватні компанії згадували університети міст Донецька, Харкова, Львова, Одеси і Дніпропетровська. Такі результати тісно корелюють із вже згадуваними результатами досліджень значущості для бізнесу нових технологій.

Вищі навчальні заклади і наукові установи є важливою ланкою національної інноваційної системи України, що не тільки підготовлює і випускає висококваліфікованих спеціалістів, але й виконує функцію розробки і виведення на ринок зразків нової техніки і технологій (рис. 1).

Аналіз рис. 1 дозволяє стверджувати, що спостерігається позитивна тенденція до збільшення кількісних показників науково-дослідної роботи вітчизняних ВНЗ. Але, навіть враховуючи наявність часового лагу між створенням і впровадженням науково-технічної продукції (НТП), відсоток впровадження НТП у виробничий процес складає не більше 70 % (для нових технологій ще менше).

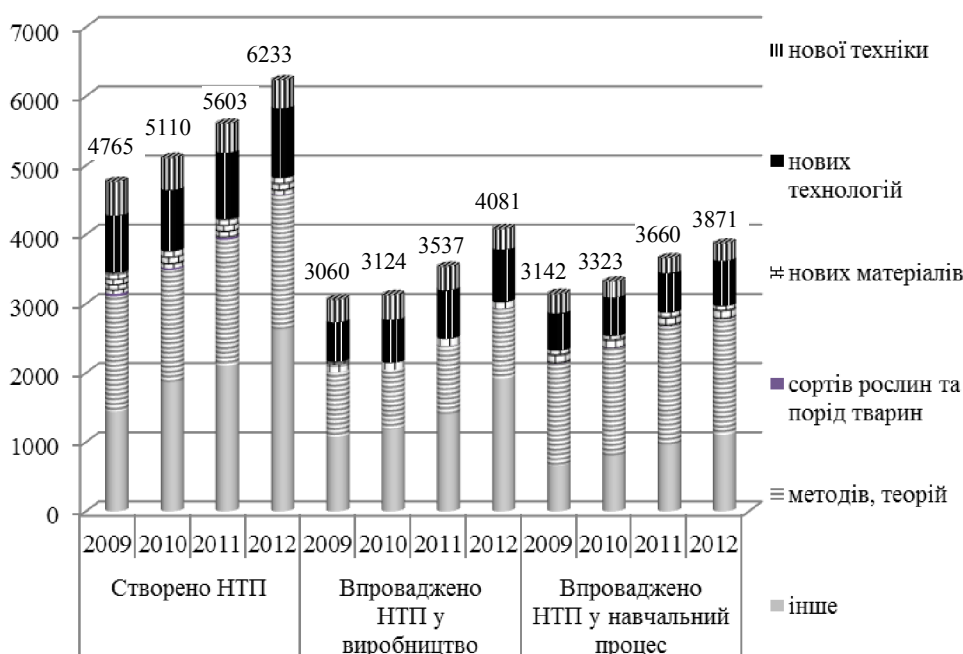

Рис. 1. Динаміка створення і впровадження науково-технічної продукції (видів виробів) ВНЗ III-IV рівня акредитації і наукових установ МОНмолодьспорт України у 2009-2012 рр., одиниць*

* побудовано автором на основі даних [4]

У системі вищої освіти України відбувається переорієнтація на реальний сектор економіки і максимізація ефективності наукових досліджень ВНЗ. З огляду на це, система показників, що характеризує діяльність вищих навчальних закладів III—IV рівнів акредитації та наукових установ МОН, доповнюється такими показниками: співвідношення обсягу надходжень до спеціального фонду до загального фонду, співвідношення між обсягом надходжень до спеціального фонду від нау-

ково-дослідної діяльності до чисельності штатних працівників, питома вага університетів і наукових установ у загальному обсязі проданих ліцензій, співвідношення кількості проданих ліцензій до чисельності штатних працівників, співвідношення кількості публікацій у міжнародних наукометричних базах даних до чисельності штатних працівників [5].

Виконання робіт за науково-дослідними темами у вітчизняних ВНЗ здійснюється в рамках фінансування з державного бюджету України (держбюджетні теми) або за кошти сторонніх організацій (госпдоговірні теми). Проаналізуємо ефективність науково-дослідної діяльності ВНЗ, що випускають найбільш кваліфікованих спеціалістів: Київського національного університету імені Тараса Шевченка (КНУ), ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» (КНЕУ), Національного університету «Києво-Могилянська Академія» (КМА), Київського національного торговельно-економічного університету (КНТЕУ), НТУУ «Київський політехнічний інститут» (КПІ) і Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара (табл. 2).

Таблиця 2

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВНЗ УКРАЇНИ У 2012 Р.*

ВНЗ		КНУ	КНЕУ	КМА	КНТЕУ	КПІ	ДНУ
Співвідношення обсягу надходжень до спеціального фонду до загального фонду	2011 р.	-	0,5	0,05	0,1	0,8	0,1
	2012 р.	0,3	0,08	0,06	0,3	1,1	0,06
Співвідношення між обсягом надходжень до спеціального фонду від науково-дослідної діяльності до чисельності штатних працівників		39,0	0,6	2,9	14,7	103,8	4,2
Співвідношення кількості публікацій у міжнародних наукометричних базах даних до чисельності штатних працівників		1,71	0	0,1	0,47	1,48	0,64

* складено автором на основі даних [5; 6]

«-» немає даних

Аналіз табл. 2 показує, що ефективність науково-дослідної діяльності вищого навчального закладу значною мірою визначається його галузевою спрямованістю: НТУУ «Київський політехнічний інститут», що представляє групу політехнічних ВНЗ, має значну перевагу за всіма показниками порівняно із класичними ВНЗ і ВНЗ економічного профілю. Науково-дослідні роботи в галузі технічних наук характеризуються більшим ступенем прикладних досліджень, цікавих для представників бізнесу. Тому і співвідношення фінансування фундаментальних і прикладних досліджень для них становить 30:70. Звуження спеціалізації ВНЗ підвищує ринковий попит на результати його науково-дослідної діяльності. Найвищі значення за показником співвідношення обсягу надходжень до спеціального фонду до загального фонду у 2012 р. були у Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна (43,6), Української державної академії залізничного транспорту (6,5), Харківського національного автомобільно-дорожнього університету (6,3) — транспортні ВНЗ; ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури» (15,6), Донбаської національної академії будівництва та архітектури (7,2) — будівельно-художні ВНЗ.

Найменші значення цього показника зафіксовані по групі науково-дослідних інститутів (0,1). Дуже гострою залишається проблема отримання охоронних документів на об'єкти інтелектуальної власності ВНЗ і продажу ліцензій.

Висновки. На думку автора, як один з практичних кроків до розв'язання виявлених проблем слід розглядати Постанову Кабінету Міністрів України «Деякі питання надання вищим навчальним закладам статусу самоврядного (автономного) дослідницького національного університету» [7]. Надання такого статусу гарантує закладам: підвищення оплати праці наукових, педагогічних і науково-педагогічних працівників шляхом встановлення подвійних посадових окладів і ставок заробітної плати; фінансування з Державного бюджету України організації стажування наукових і науково-педагогічних працівників, аспірантів, докторантів і навчання студентів у провідних вітчизняних і зарубіжних наукових установах і вищих навчальних закладах, розвитку матеріально-технічної бази, створення науково-навчальних центрів, забезпечення науковим обладнанням і новітніми засобами навчання; право поетапно, починаючи з 2011 р., самостійно встановлювати нормативи співвідношення чисельності студентів до штатних посад науково-педагогічних працівників, але не менш як 5 до 1; право приймати остаточне рішення про присвоєння вчених звань і присудження наукових ступенів з видачею атестатів і дипломів державного зразка; брати участь у діях органів місцевого самоврядування щодо відчуження закріпленого за ними майна (в тому числі земельних ділянок, які перебувають у постійному користуванні університетів та їх структурних підрозділів) відповідно до законодавства.

Наступний практичний крок переорієнтації на реальний сектор економіки — започаткування вищими навчальними закладами та науковими установами комплексних міжвузівських проектів із залученням на взаємовигідних умовах представників бізнес-середовища. Виконання науково-дослідних робіт має відбуватися передусім у відповідності до потреб ринку, на його замовлення із розподілом фінансових потоків і функцій координування проекту.

Важливим є посилення репрезентативної функції ВНЗ і наукових установ. Як практичні заходи такого напрямку можна розглядати проведення науково-практичних форумів, конференцій, круглих столів, виставок, павільйонів тощо. Ці заходи дозволять ВНЗ демонструвати власні розробки, консультувати представників бізнесу щодо можливих шляхів їх впровадження і використання, укласти договори про співробітництво.

На думку автора, подальшого дослідження потребують зв'язки національних вищих навчальних закладів із світовими університетами та високотехнологічними секторами міжнародної економіки.

Література

1. «Рейтинг інвестиційної привабливості регіонів 2013 рік» [Текст]. — К., 2013. — 356 с.
2. Андросова О.Ф. Трансфер технологій як інструмент реалізації інноваційної діяльності: Монографія / О.Ф. Андросова, А.В. Череп. — К.: Кондор, 2007. — 356 с.
3. Мешко Н.П. Університет у національній інноваційній системі / Н.П. Мешко, М.В. Поляков, Є.М. Суліма. — Д.: Вид-во Дніпропетр. нац. ун-ту, 2012. — 436 с.
4. Освіта.ua / Рейтинг українських ВНЗ за професійними напрямками / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://osvita.ua/vnz/rating/7606/> (дата роботи з матеріалом 11.11.2012).

5. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про підсумки звітної кампанії щодо наукової та науково-технічної діяльності вищих навчальних закладів та наукових установ за 2012 рік» № 438 від 15.04.2013 р.

6. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про підсумки звітної кампанії щодо наукової та науково-технічної діяльності вищих навчальних закладів та наукових установ за 2011 рік» № 293 від 16.03.2012 р.

7. Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання надання вищим навчальним закладам статусу самоврядного (автономного) дослідницького національного університету» № 76 від 03.02.2010 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу:

<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/76-2010-%D0%BF>, (дата роботи з матеріалом 10.11.2012).

Стаття надійшла до редакції 04.12.2013

УДК 330.83(477)

Антонюк С. Н., к.е.н.,
доц. кафедри історії та теорії господарства,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана».

Мордас І. В., к.е.н.,
доц. кафедри національної безпеки НАДУ

РОЗРОБКА ПРОБЛЕМ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ В НАУКОВІЙ СПАДЩИНІ ВЧЕНИХ КИЇВСЬКОГО КОМЕРЦІЙНОГО ІНСТИТУТУ ПЕРШОЇ ТРЕТИНИ ХХ ст.

Анотація. У статті висвітлено погляди вчених Київського комерційного інституту першої третини ХХ ст.: О.П. Оглоблина, О.О. Русова, Л.М. Яснопольського, П.А. Кованько, С. І. Гольдельмана та ін. на формування поняття «українська економіка» і її складових, зокрема мануфактурного та фабричного виробництва і промисловості в цілому, фінансової системи, акціонерного підприємництва. Відзначається історичне і сучасне значення розробки даної проблематики.

Ключові слова: українська економіка, Київський комерційний інститут, історико-економічні дослідження, українська економічна думка.

Вступ. Труднощі та прорахунки на шляху ринкових перетворень у сучасній господарській системі України гостро ставлять питання про необхідність глибокого теоретичного їх осмислення та обґрунтування напрямів подальшого розвитку. В таких умовах як ніколи актуальним є звернення до історичного досвіду, який науково обґрунтований в історико-економічних дослідженнях вітчизняних учених, що має сьогодні важливе практичне значення для вирішення питань ринкової модернізації сучасної господарської системи України.

Сьогодні наукова спадщина українських істориків-економістів аналізується в роботах Р. Х. Васильєвої, Л. П. Горкіної, С. М. Злупка, Л. Я. Корнійчук, І.-С. Коропецького, П. М. Леоненка, В. В. Небрат, Н. А. Супрун, В. М. Фещенко та ін. Однак, у сучасній літературі недостатньо уваги приділено аналізу наукового обґрунтування становлення та розвитку української економіки в працях українських економістів кінця ХІХ — початку ХХ ст., у період активних ринкових перетворень, що є основою для розуміння ментальних особливостей і проблем національної економіки на сучасному етапі розвитку.